

Анатолій ВИХРУЩ

*Доктор педагогічних наук, професор,
Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського*

Надія ДАНИК

*Викладачка кафедри української мови та славістики,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
nadiiadanik@ukr.net*

ЗНАННЯ ЯК ЦІННІСТЬ У СИСТЕМІ ОСВІТИ ГАЛИЧНИНИ ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Система цінностей постійно уточнюється та змінюється. Водночас залишаються базові цінності, які не втрачають актуальності. Серед них можна назвати знання як пріоритет на суспільному і особистісному рівні. Це обумовлює постійну увагу до філософії дидактики, питань розумового виховання, розвитку.

На основі аналізу літературних джерел, досягнень сучасної компаративістики доцільно виокремити ряд найважливіших перспективних напрямків досліджень стосовно Галичини в контексті минулого і потреб сучасної освіти.

1. Дискусійною залишається ретроспективна оцінка політичного, соціально-економічного розвитку регіону. Н. Дейвіс у відомій книзі з контроверсійною назвою «Боже ігрище: Історія Польщі» стверджував, що ця країна «вступила у XX ст. як просте історичне уявлення. Політично її вважали за програну справу. Verloren ist verloren, утраченого не повернеш. Польське суспільство, поділене між трьома державами, які поділили країну, було в корчах швидкої модернізації, й годі було сподіватися, що вона безмежно довго опиратиметься германізації чи русифікації. Польську державу, відновлену 1918 р., знищили всього через двадцять один рік. Минуло п'ятдесят років, перш ніж знову прийшло визволення» [, с. 963]. Автори, які підтримували подібні висновки не враховували латентної роботи, спрямованої на збереження освіти, культури, національної ідентичності. Це вповні стосується України. Необхідно переглянути усталені стереотипи про «сировинні придатки», низький рівень культури, відсталість Галичини тощо.

2. Після значної кількості узагальнюючих праць про освітню політику, структуру населення за національними, релігійними ознаками прийшла пора на поглиблену диференціацію найважливіших компонентів навчально-виховного

процесу. Зокрема, після серії праць про зміст освіти необхідна поглиблена оцінка методів навчання, педагогічної майстерності вчителів та ін. [2; 3].

3. Подальшого вивчення потребують літературні твори тогочасних письменників. Маємо на увазі блискучий опис випускних екзаменів у гімназіях, висвітлений у творах Б.С. Лепкого. Відомий твір І.Я. Франка «Борис Граб» демонструє усвідомлення мети й методів навчання: самостійність, добровільне вивчення «кількох європейських мов», раціональний розподіл часу, поєднання розумового і трудового виховання, навчання «методичного, повільного, але ясного думання», використання запитань, щоб «випробувати здібність мислення», цінність власної думки, вивчення латинської, грецької мови, фізики, математики, логіки, психології для усвідомлення закономірностей розумової діяльності, використання вчителем «ситуації успіху», системне читання, усвідомлення змісту тексту «від планіметричного способу бачення доходити до стереометричного», читаючи «Одіссею» прагнення «пізнавати внутрішню структуру, так сказати механіку твору, потім складники, з яких його скомпоновано, немов його хімію; далі сам процес його творення, його зв'язок з тодішнім часом, що його автор узяв із минувшини, зі своєї сучасності; далі дійдеш до оцінювання самих основних ідей, так сказати, психології його твору, а потім ще далі розшириш горизонт і будеш питати: відки у тодішніх людей і у того таємничого Гомера взялася думка складати такі твори? І в такій формі? І такою мовою? І тисячі, тисячі подібні питання насунуться тобі, і тоді побачиш, як такий твір, частка життя великої нації, веде нас до студіювання того життя і виявляє на кожному кроці стільки ж безмежних горизонтів та нерозгаданих загадок, як і само життя» [4].

4. Досліджуючи проблему ми зауважили ряд особливостей. Насамперед мова йде про той факт, що автори посібників з педагогіки, дидактики розпочинали професійну діяльність як філософи. Це проявлялося в системі базових понять, широкому використанні досягнень логіки, філософській оцінці засад виховного процесу.

5. Відзначимо своєрідне інтелектуальне змагання між педагогами і учнями українських і польських навчальних закладів. Ця тема потребує подальшого вивчення. Окремі приклади знаходимо в дисертаційних дослідженнях польських колег. Дедалі більшу зацікавленість викликає історія окремих навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дейвіс Н. Боже ігрище; історія Польщі / Норман Дейвіс: пер. з англ. П. Тарашук. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи». 2008. 1080 с.

2. Вихрущ, А. В., Данік, Н. А., & Христенко, О. М. (2023). Знання як цінність у системі методів навчання (на прикладі дидактичної думки Польщі). *Медична освіта*, (3), 5–14.
3. Вихрущ, А., Христенко, О., & Данік, Н. (2024). Знання в системі цінностей: минуле і майбутнє. *Науково-педагогічні студії*, 7(7), 26-39.
4. Франко І. Борис Граб. Зібрання творів у 50 томах. Т. 18. Київ: Видавництво «Наукова думка», 1978. С. 177–190.

Марія БОЙКО

*Доктор педагогічних наук, професор,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
maryboyko@tnpu.edu.ua*

Володимир БОЙКО

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
vovaboyko3007@gmail.com*

ЯКІСТЬ ЯК ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний розвиток системи вищої освіти вирізняється динамічними трансформаціями, пов'язаними з цифровізацією, глобалізацією та інтеграцією в міжнародну академічну спільноту. В Україні ці процеси ускладнені викликами воєнного стану, масштабними руйнуваннями інфраструктури та необхідністю збереження інтелектуального потенціалу країни. За таких умов вища освіта перетворюється на стратегічний ресурс національної безпеки та основу для майбутнього повоєнного відновлення. Зауважимо, що орієнтація на якість як цінність має чіткий геополітичний та цивілізаційний контекст.

Якість освіти стає стратегічним ресурсом розвитку і розглядається не як сукупність формальних статистичних показників чи акредитаційних вимог, а як фундаментальна цінність, що визначає місію сучасного університету. Поряд із цим означене поняття має безпосередній зв'язок із прагматичними потребами держави. Вища освіта повинна оперативно реагувати на запити ринку праці, оскільки виникає колосальний запит на конкурентоспроможних фахівців. Проблематика якості як найвищої цінності та ціннісного орієнтира в освіті є предметом уваги багатьох українських дослідників. Зокрема, В. Кремень у своїх працях обґрунтовує, що якість освіти є не просто адміністративним чи економічним показником, а стратегічною цивілізаційною цінністю суспільства та головною передумовою для самореалізації кожної особистості [3].